

Børnenes ret til begge forældre skal være udgangspunktet **SF vil have moderniseret de nuværende regler vedrørende forældremyndighed og samvær**

I moderne tid har skilsmisser, afbrudt samliv og graviditeter opnået uden for parforhold bevirket, at kernefamiliebegrebet ikke længere er intakt.¹ Ved de fleste brud klarer forældrene det efter omstændighederne godt, bliver enige om fælles forældremyndighed, og får ved samarbejde opretholdt en så ukompliceret samværsaftale for børnene som muligt.

Det er dog langt fra tilfældet i alle sager, og i en del opstår der desværre besværlige og triste situationer for de voksne og derved også for børnene. Skilsmisser og samlivsbrud burde dog altid blive gennemført på en sådan måde, at de involverede børn på den mest skånsomme måde kommer videre med en tryk tilværelse. Det offentlige system bør i al sin enkelhed sørge for, at børn og voksne hjælpes videre i livet, med en så minimal grad af konflikt som muligt.

Desværre må vi i SF konstatere, at det nuværende system og lovgivningen på området i alt for høj grad lægger op til, at den ene forældrepart kan opnå fordele ved at opretholde eller eskalere en konflikt, der er opstået efter et brud.

Til barnets bedste er det bærende element, og i SF mener vi, at dette går hånd i hånd med, at lovgivningen sikrer barnet den bedst mulige kontakt til begge forældre.

Synet på den moderne forælderrolle har heldigvis flyttet sig væsentligt, og der er i dag en større forståelse og lyst til at begge forældre indtager en fremtrædende og ligeværdig rolle i det enkelte barns liv. På trods af denne udvikling halter lovgivningen desværre bagefter, idet den ikke formår at understøtte, at begge forældre er at regne som primære.

Grundlaget for al debat om denne problematik bør til enhver tid være skabelsen af vilkår, der er til barnets bedste.² I SF mener vi, at dette aspekt er tæt knyttet til den generelle ligestilling mellem kønnene, og at en bred forståelse af dette kan være med til at nuancere, hvad der grundlæggende er til gavn for barnet.

Når mennesker er ligeværdige og nyder lige rettigheder, er der fra starten etableret et forhold, hvor konflikt ikke er til gavn for nogen, og især ikke for børnene. Ligeværdighed fordrer samarbejde. Samarbejde er konfliktens modpol. Konflikt er til skade for barnet – men så sandelig også for to voksne, der skal finde sig til rette efter et brud. Samfundet bør på alle måder være konfliktforebyggende og ikke konflikt-vedligeholdende. Vi kan ikke skabe et problemfrit samfund – skilsmisser og parforholdsbrud vil til tider stadig gøre ondt og være konfliktfyldte, men uligestilling gør kun ondt værre – begrænser det kønsmæssige råderum, og skaber ufrie og triste børn og voksne.

¹ Ifølge Danmarks Statistik var der 15.300 ægtepar, der gik fra hinanden i 2005 (15.763 i 2004, heraf 6813 hvor parterne søgte rettens hjælp). Prisen for staten var 77.135.464 kr. Dertil kan lægges private advokatsalærer, samt både offentlig og selvbetalt terapi til børn og voksne. Omkostninger til brud uden for ægteskab skal yderligere tages med i det samlede billede. Anderledes familieformer spiller en større rolle end tidligere, og her kan især nævnes regnbuefamilier. Der er dog ikke nogen grund til i særlig grad at belyse dette, da man her kan opleve de selv samme glæder og problematikker som i heteroseksuelle familier.

² Det er en del af børnekonventionens regler. I Sverige er det indskrevet som en grundlæggende paragraf i Loven om forældremyndighed, FML, Kap. 6, §2a.

SF mener, at følgende grundprincipper skal ligge til grund for al lovgivning vedrørende forældremyndighed og samvær.

Om børnene

- Børn har ret til to ligeværdige forældre og til begges omsorg og beskyttelse.³
- Børn skal tages alvorligt og inddrages i de beslutninger, der angår dem. Børn er unikke og værdifulde mennesker, og de har al mulig ret til at blive behandlet med respekt, omsorg og kærlighed.
- Det er børnene, der har ret til samvær med de voksne. Med særlig opmærksomhed på alder og modenhed skal børnenes ønsker derfor høres, inden der træffes beslutninger med afgørende indflydelse på deres liv.⁴
- Høring af børn er en svær situation, som derfor kun skal foretages af fagligt uddannede og kompetente professionelle.⁵

³ I svensk lovgivning anses det for barnets ret at have mulighed for nær og god kontakt til begge sine forældre (se FML, kap. 6 §2a, stk.2). Ca. en tredjedel af de børn, som oplever samlivsophør mellem forældrene, mister helt eller delvis kontakten med den ene forælder – ofte med faderen. (Mai Heide Ottosen "Samvær og børns trivsel" SFI 2004, s. 7). En princip-formulering vil fastslå, at børn har brug for begge forældre, uanset om den ene i kort eller længere tid ikke har været samboende med barnet.

⁴ Ifølge § 29 i dansk lov om forældremyndighed og samvær skal et barn, der er fyldt 12 år, som hovedregel tilbydes en samtale, før der træffes afgørelse i en samværs sag. Er barnet under 12 år, skal der også afholdes en samtale, hvis barnets modenhed og sagens omstændigheder nødvendiggør det (www.familiestyrelsen.dk).

Det er sjældent rart for et barn at blive hørt i denne form for sager. Det betyder, at man nøje bør overveje, hvornår det er rimeligt at høre børn – og dermed nødvendigvis nuancere det, at børn (iflg. Børnekonventionen art. 12) skal "gives mulighed for at udtale sig i *enhver* behandling ved dømmende myndighed eller forvaltningsmyndighed af sager, der vedrører barnet" (kursivering af BMA). Det er desuden vigtigt med en nuanceret tilgang til spm. om modenhed og evne til at overskue konsekvenser. Det er måske ikke altid i barnets interesse at tage stilling til store problemstillinger. Det er indlysende, at vi skal lytte til børn. Men børns ret til at blive hørt skal ikke gå forud for vores pligt til at handle efter barnets bedste. Der er generelt behov for, at der kastes et kritisk blik på den måde, børn på nuværende tidspunkt høres. Både med hensyn til rammer, form, indhold, etik, retningslinjer og kompetencer. En opstilling af de nævnte elementer er ikke tilgængelig i dag, da de ikke findes i en samlet og formaliseret form.

⁵ Man skal være bevidst om, at det at åbne for mere høring af børn også kan være ensbetydende med en udvidelse af forældrenes konfliktfelt. Det er i den henseende helt essentielt, at børn bliver hørt af professionelle personer, der er i stand til at se, om barnet evt. er blevet presset eller påvirket af den ene forælder til at sige noget bestemt. Undersøgelser viser, at både børn og unge er yderst modtagelige for påvirkning af meninger og erindringer. For selv professionelle kan det være meget vanskeligt at vurdere, hvorvidt børn taler sandt eller ej. Ydermere tyder undersøgelser på, at det kan have traumatiserende effekter på børn at blive fastholdt i holdninger, som andre har tillagt dem. Derfor har børn brug for støtte før, under og efter en høring, for at forhindre at de påtager sig for stort et ansvar, misforståede hensyn og skyldfølelse. Nogle af de problemer, der i dag er omkring høring, må dog formodes at blive løst, når fælles forældremyndighed bliver indført som det almindelige udgangspunkt.

- Børn skal have ret til at blive hørt medmindre det kan dokumenteres, at barnet vil tage skade. På samme måde skal begge forældre have lige ret til at anmode om høring af børn, og børnenes ønsker bør efter sagkyndig vurdering følges, selvom de strider mod den givne fordeling af bopæl og forældremyndighed.⁶
- Børn har brug for tryghed og konsistens. I sagsbehandlingen skal børn forholde sig til et færrest muligt antal voksne med professionel rolle.
- I tilfælde af interessekonflikt mellem barn og forældreparter skal der skabes mulighed for at barnet kan få tilkendt en tillidsperson, der kan støtte barnet under og efter sagsforløbet.⁷
- Risiko for at et barn udsættes for fysiske eller psykiske overgreb, bortføres, tilbageholdes eller på anden vis lider overlast, skal have særlig opmærksomhed.⁸

Om forældreskab

- Forældrene har hver især pligt til at respektere barnets ret til den anden forælder.⁹
- Ingen forælder kan på baggrund af sit køn anses for at være bedre egnet som indehaver af forældremyndighed end den anden forælder.
- Børn er forældrenes ansvar – ikke det offentlige systems. Men det offentlige system skal skabe rammerne for, at begge forældre har mulighed for at varetage deres ansvar.

Om forældremyndighed

- Fælles forældremyndighed skal betragtes som en sikring af begge forældres muligheder for at håndhæve barnets ret til to forældre. Dette sikres bedst, hvis forældremyndigheden fra barnets fødsel af tilfalder begge forældre.¹⁰

⁶ I dag kan et barns ønsker kun blive fulgt, hvis de falder indenfor Statsamtets kompetenceområde. Statsamtet kan f.eks. ikke bestemme, at barnet skal flytte over til sin far, hvis det er moderen, der har den fulde forældremyndighed. Statsamtet kan heller ikke efterkomme et barns eventuelle ønske om at have lige meget samvær med begge forældre, fordi det højst kan lave 8/6 afgørelser. Ifølge Civilretsdirektoratets statistik fra 2002 hørtes børn i ca. 1/5 af alle sager om samvær. I alle sager om børn, der er fyldt 8 år, blev ca. 50% af børnene hørt. Barnets mening blev tillagt vægt i 74% af sagerne om det overordnede omfang af samvær. (Børnerådet, "Forslag til styrkelse af barnets retsstilling ved skilsmisse", 2004). Familiestyrelsen angiver, at statsamtterne traf afgørelse om omfang af samvær 1.018 gange i de sidste fire måneder af 2004. Barnet blev hørt i 20% af sagerne. Barnets mening blev lagt til grund for afgørelsen i 95% af disse tilfælde. (www.familiestyrelsen.dk).

⁷ Nogle børn risikerer at komme til at stå i en større interessekonflikt, og har de uheldigvis ikke et stærkt bagland, er det nødvendigt på anden vis at sikre dem støtte. I Norge kan barnet få udpeget en 'sætteværge' (Børnerådet, "Forslag til styrkelse af barnets retsstilling ved skilsmisse", 2004).

⁸ Se FML, Kap. 6, §2a, stk.2.

⁹ Som en konsekvens af dette tillægges bopælsforælderen i Sverige et stort ansvar for barnets samvær med samværsforælderen. Domstolene skal da, hvis ikke andre omstændigheder taler for det modsatte (f.eks. vold, overgreb, misbrug o.l.), undlade at tildele forældremyndigheden til en forælder, der er imod at barnet skal få mulighed for at se den anden forælder.

¹⁰ I udgangspunktet skal alle der sætter et barn i verden, altså have automatisk fælles forældremyndighed i det samme forældreskabet er dokumenteret eller vedkendt. Det er altså selve det konstaterede forældreskab, som medfører den fælles forældremyndighed og ikke som i dag, hvor den er betinget af, at begge parter tilslutter sig fælles forældremyndighed. I Sverige har ca. 90 procent af ikke-samlevende forældre fælles forældremyndighed. I Danmark var tallet i 2003 kun ca. 65 procent. (Kilder: Bernt Wahlsten,

- Domstolene kan dømme til eller stadfæste fælles forældremyndighed, imod den ene parts vilje.¹¹
- Domstolene kan afslå at træffe afgørelse om ophævelse af den fælles forældremyndighed, og i stedet dømme forældrene til at indgå i en ny mæglingsfase.¹²
- Fælles forældremyndighed skal kun kunne ophæves, hvis en forælder erklæres uegnet til at varetage sit ansvar. Ved afgørelsen heraf inddrages viden hos den kommune, hvor samværsforælderen bor, samt undersøgelse af barnets trivsel. Her skal inddrages viden hos børnehaven og skole, samt barnets egen beskrivelse af dagligdagen. Markant manglende evne eller vilje til at samarbejde kan ligeledes lægges til grund for, at den pågældendes del i forældremyndigheden ophæves.¹³
- Efter de nye loves ikrafttræden skal det undersøges, om det er praktisk muligt at åbne op for at samværsretten kan udvides til en andel i en fælles forældremyndighed. Dette vil ikke bringe spørgsmål omkring barnets bopæl og samværsordning i spil.¹⁴

familierättsocionom i Göteborg i artiklen, "Hvordan samværskonflikter håndteres i Sverige" og Mai Heide Ottosen "Samvær og børns trivsel" SFI 2004, Figur 1, s. 13)

¹¹ Dette er en mulighed i Sverige (gemensam vårdnad) og Norge (felles foreldreansvar). Som dansk lov er i dag, kan domstolene ikke idømme forældrene fælles forældremyndighed – uanset om begge forældre er lige egnede som ansvarlige for barnets opvækst. I disse sager skal domstolene træffe en afgørelse, som altid vil føles meget urimelig af den forælder, der ikke længere har andel i forældremyndigheden og dermed fratages ansvaret for at deltage i barnets opvækst på tættest hold. Desværre betyder det også, at der er stor risiko for, at den forælder, som fradømmes forældreansvaret, mister kontakt med barnet efter nogen tid med tildelt samvær af Statsamtet. Domstolsstyrelsens tal for 2004 viste, at moderen i 81,5% af de 2443 sager, hvor den fælles forældremyndighed er blevet ophævet efter samlivsophør, fik tildelt den fulde forældremyndighed. I reglen kan man dertil lægge de sager, hvor faderen bøjer af inden en retssag, og afgiver forældremyndigheden, fordi han ved, at sagen er tabt på forhånd.

Statens officielle børnestemme, Børnerådet, sidder i regeringens udvalg om forældremyndighed og ansvar (Betænkningen offentliggjordes d. 29. maj og kan læses på www.familiestyrelsen.dk). Konsulent og Cand. jur. Susanne Glending bekræfter, at rådet støtter en lovændring: "Børnerådet er tilhænger af fælles forældremyndighed ved dom. Det er rådets overbevisning, at det vil virke konfliktdæmpende. Vores holdning er afledt af erfaringerne fra Sverige, hvor den fælles forældremyndighed har virket konfliktdæmpende i mindst 80 procent af sagerne, og det er selvfølgelig godt for børnene." (Søndagsavisen, 2. april 2006).

I en situation, hvor forældre med fælles forældremyndighed ikke kan enes om, hvor barnet skal bo eller gå i skole, da træffes afgørelsen efterfølgende i statsamtet. Her burde man overveje at nedsætte et 'familienævn', som ville være mere effektivt og langt billigere end domstolene. Et familienævn kunne ydermere fungere som en buffer, inden en sag behøver at gå helt til domstolene.

¹² Mæglingen bør da være lidt anderledes end førhen. Ved fortsat negativt resultat bør der udfærdiges en rapport som belyser sagen, herunder forældrenes holdninger og problemopfattelser. Denne rapport vil så indgå ved næste inddragelse af domstol eller statsamt.

¹³ En vurdering af uegnethed kan naturligvis kun gøres på baggrund af grundige undersøgelser. En vurdering af manglende samarbejdsvilje kan ligeledes kun foretages efter en sikker belysning. Et eksempel på manglende vilje kunne være gentagen misligholdelse af samværsaftaler.

¹⁴ Pointen er, at man hermed anerkender, at de nye love også bør have indflydelse på de gamle sager. Men på denne måde gøres det uden at åbne dem, og derved skabe en kaotisk situation. Ændringer i forhold til den nuværende situation vil da være: At forældrene bliver retsligt ligestillet i spm. om brud på samværsaftaler. At ikke-bopælsforælderen skal involveres, når bopælsforælderen ønsker at flytte barnet i ind- og udland. At

Om konfliktmægling

- Det bør gøres obligatorisk for uenige parter at deltage i konfliktmægling ved Statsamtet.¹⁵ Vurderer man, at den ene part udviser manglende samarbejdsvilje, skal dette være en medvirkende faktor til fordel for barnet og den ikke-konfliktuerende forælder i afgørelser vedr. barnets bopæl, og i sidste instans ved en evt. fratagelse af forældremyndighed.

Om samvær

- Aftaler og afgørelser om samvær skal som udgangspunkt forsøge at sikre et ligeværdigt samvær med begge forældre.¹⁶
- For barnet er det væsentligt, at begge forældre viser interesse i at hente og bringe. Omkostninger i forbindelse med transport til og fra samvær, skal deles mellem forældrene. Dette skal ske ud fra en beregning af de respektive forældres økonomiske formåen.¹⁷
- Flytning af barnets bopæl, som har afgørende betydning for barnets sociale trivsel og samvær med samværsforælderen, kræver en myndighedsafgørelse (domstol eller statsregion). Det gælder i særdeleshed flytning til udlandet.¹⁸
- Ved samværsafgørelser bør der også tages hensyn til barnets muligheder for samvær med bedsteforældre og halvsøskende.
- Selvom den ene forælder ikke ønsker eller ikke kan få samvær, bør barnet sikres en ret til fortsat kontakt til familie, som det må være knyttet til på denne forælders side.

forældrene gives lige ret til at deltage i barnets skolegang og daginstitutionsliv. At forældrene ligestilles i forhold til at indberette mistrivsel i barnets liv. Og måske også at de økonomiske tilskud bliver mere ligeligt fordelt på basis af de to forældres reelle udgifter til barnet.

¹⁵ I 1998 påbegyndte man i Danmark dette på frivillig forsøgsbasis. Efter strukturreformen fra januar 2007 skal der altid gives *tilbud* om mægling (Familie- og forbrugerminister Lars Barfoed i debatindlægget "Vi sætter barnet i centrum", Inf. 9. jan 2006). I Norge har man gode erfaringer med en mægling, der er obligatorisk (for forældre med børn under 16 år) (Børnerådet, "Forslag til styrkelse af barnets retsstilling ved skilsmisse", 2004).

¹⁶ Myndighedernes afgørelser om samvær bør afspejle de almindelige normer i samfundet. I den forbindelse kan man konstatere, at fædre er kommet langt mere på banen i forhold til deres børn end tidligere. Også (eller måske især) mindre børn har ifølge forskning gavn af hyppigt (og ligeværdigt) samvær. Som det er nu, er det muligt at skubbe overnattende samvær til barnet bliver 2½ år. Uagtet at intet taler for, at det skulle være bedre for barnet først for alvor at skulle føle sig hjemme hos samværsforælderen i denne "sene" alder. Desuden bør afgørelser om samvær afspejle den viden, vi har, om at langt de fleste børn ved en skilsmisse ønsker at "beholde" begge forældre mest muligt. Forskning (f.eks. B. Öberg og G. Öberg) viser, at skilsmissebørn, som bor tilnærmelsesvis lige meget hos begge forældre, er de børn, som trives bedst. Ligeså skriver Mai Heide Ottosen: "Tendensen går dog i retning af, at der hyppigst forekommer trivselsvanskeligheder blandt de børn, hvor der er mindst eller intet samvær ("Samvær og børns trivsel" SFI 2004, s. 9).

¹⁷ Som det er nu, hviler denne omkostning udelukkende på samværsforælderen, som ikke har nogen de jure indflydelse på, hvor barn og bopælsforælder slår sig ned.

¹⁸ Det er i barnets interesse, at forældrene efter en skilsmisse bliver boende i nærheden af hinanden. Det offentlige system bør derfor tilskynde til dette. Man bør ikke stavnsbinde forældre, men dog påbyde dem at tage hensyn til barnet med ind i deres afvejning af, hvor de skal bo. Hvis man ikke automatisk kan regne med at flytte barnets bopæl med sig, vil man måske overveje en ekstra gang, om det nu også er nødvendigt at flytte langt væk fra den anden forælder.

- Suspension af samvær pga. mistanke om overgreb, misrøgt mm. fra den ene forælders side, kan kun ske efter en politianmeldelse fra den anden forælder eller en offentlig myndighed.¹⁹
- Man bør skærpe sanktionsmulighederne overfor åbenlyse brud på samværsaftaler eller egentlig chikane. I Statsamtet bør man benytte sig af muligheden for at give erstatnings-samvær, når samvær aflyses på grund af et antal ferie- og sygedage, der ligger ud over det normale.²⁰

Om økonomi og kommunikation vedr. barnet

- Forældrene bør efter et brud dele glæder, pligter og omkostninger vedr. barnet så ligeligt som muligt, når der samtidig tages hensyn til sammenhængen i barnets liv.²¹
- I skoler og daginstitutioner skal det indtænkes, at både bopæls- og samværsforælder skal have mulighed for på bedste vis at følge med og involvere sig i barnets liv.
- Børnebidrag og børnetilskud bør fastsættes og fordeles i forhold til den reelle fordeling af samvær og forsørgelse af barnet. Fastsættelsen skal tage udgangspunkt i begge forældres indkomstgrundlag.²²

¹⁹ Dette betyder, at udokumenterede påstande eller generel utryghed ikke er nok til at få samværet suspenderet. Overvåget samvær – når dette vurderes nødvendigt – bør fastsættes i samme omfang som det hidtidige eller planlagte (uovervågede) samvær. Derved beskyttes barnet mod de mulige overgreb, som kan ligge bag årsagen til anmodningen om overvåget samvær. Samtidig giver det fortsatte samvær det offentlige mulighed for at vurdere nødvendigheden af det overvågede samvær.

²⁰ I Sverige sætter landsretten en mægler til på 14 dage at undersøge, om problemet kan løses ad frivillig vej. Ved fremskridt kan denne periode forlænges med 14 ekstra dage. Fører det ikke til noget, afholder landsretten forhandlingsmøde. Her kan den idømme bopælsforælderen bøder, f.eks. 5000 kr., for hvert tilfælde, hvor samværet ikke kommer i stand. Beløbet kan forhøjes, og sluttelig kan politiet foretage afhentning. Sidstnævnte sker dog meget sjældent. Justitsministeriet har i 2004 udarbejdet en rapport om fagedretternes praksis på området, som viser, at man i Danmark har en meget eftergivende holdning til bopælsforældres brud på samværsaftaler. I udgangspunktet bør afløsning af samvær erstattes af et tilsvarende.

²¹ Tankegangen går på at sørge for, at der er så lidt som muligt 'at kæmpe om', for derved at minimere det generelle konfliktniveau. Fastholdelsen af ligestilling mellem kønnene sikrer, at den ene part ikke fra starten er stillet stærkere end den anden, og dette vil da med sikkerhed medføre, at langt færre sager ender i retten eller Statsamtet.

²² Som det er i dag, ser man ved fastsættelsen kun på betalerens indkomstgrundlag.